

Another Interdisciplinary: A Report on the Healthcare Management in Holy Defense; Narrations of Dr. Parviz Vazirian

Farid Ghassemlou ^{1*}

¹ Department of Wisdom-Traditional Medicine, and Medicine in the Era of Islam and Iran Civilization, the Academy of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 31 October 2025 Accepted: 20 November 2025

Abstract

Background and Aim: In 2024, the three-volume set Healthcare Management in Holy Defense was published. This book represents the latest effort in the historiography of healthcare during the Iraq-Iran War (1980-1988) and is considered one of the most comprehensive works produced in this field to date. Its review will pave the way for identifying another facet of the structure, pillars, and achievements of the country during the Sacred Defense from the perspective of healthcare.

Methods: This article is the second attempt by this author to introduce published works in the historiography of healthcare during the Sacred Defense. The historical analysis approach is the methodology employed in both articles. The main focus of this article is on the interdisciplinary nature of this historiography and the effort to involve practitioners of the humanities in this historical narrative.

Results: Healthcare Management in Holy Defense in three volumes, strives to present diverse data on the subject. In addition to the observations and efforts of Dr. Parviz Vazirian in his role as the manager of the Khuzestan province health network, a relatively extensive collection of interviews and notes from individuals who played a role in healthcare during the Sacred Defense has been compiled. Furthermore, the text of a collection of laws passed by the Islamic Consultative Assembly (Parliament) and cabinet decrees in this area has been gathered. This data serves as an excellent foundation for future research aimed at achieving an analytical history of healthcare during the Iraq-Iran War.

Conclusion: Healthcare Management in Holy Defense is a distinguished work concerning the medicine of the Sacred Defense. The collected data, spanning over 1500 pages, can serve as a source for analytical studies in the field of Sacred Defense medicine, particularly for Master's degree theses.

Keywords: Combat Medicine, Military Medicine, Holy Defense, Iraq-Iran War, Historiography.

* Corresponding Author: Farid Ghassemlou

Address: Department of Wisdom-Traditional Medicine, and Medicine in the Era of Islam and Iran Civilization, the Academy of Medical Sciences, Tehran, Iran.

E-mail: ghassemlou@gmail.com

یک مطالعه بین رشته‌ای: گزارشی درباره کتاب مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس؛ روایت‌های مرحوم دکتر پرویز وزیریان

فرید قاسملو^{*۱}

گروه حکمت- طب سنتی و پزشکی در دوران تمدن اسلام و ایران، فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۸/۰۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۸/۲۹

چکیده

زمینه و هدف: در سال ۱۴۰۳ خوشیدی مجموعه سه جلدی مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس از چاپ خارج شد. این کتاب جدیدترین کوشش در زمینه تاریخ‌نگاری بهداشت و درمان در طول جنگ عراق با ایران (۱۳۶۷-۱۳۵۹ خورشیدی)، و یکی از مفصل‌ترین کارهای انجام شده در این زمینه تا کنون به حساب می‌آید و بررسی آن راهگشای رسیدن به بخش دیگری از شناسایی ساختار، ارکان و دستاوردهای کشور در جریان دفاع مقدس از منظر بهداشت و درمان خواهد بود.

روش‌ها: این مقاله دومین کوشش برای معرفی آثار منتشر شده در زمینه تاریخ‌نگاری بهداشت و درمان دفاع مقدس از سوی مؤلف این سطور به حساب می‌آید. تحلیل تاریخی رویکردی است که در این دو مقاله به کار گرفته شده است. توجه به وجه میان رشته‌ای تاریخ‌نگاری بهداشت و درمان دفاع مقدس و کوشش برای ورود دست‌اندرکاران علوم انسانی در این تاریخ‌نگاری وجه اصلی در این مقاله است.

یافته‌ها: مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس در سه جلد می‌کوشد داده‌های گوناگونی را درباره موضوع به دست دهد. علاوه بر دیده‌ها و کوشش‌های دکتر پرویز وزیریان در مقام مدیر شبکه بهداری استان خوزستان؛ مجموعه به نسبت وسیعی مصاحبه و یادداشت از کسانی که در دوران دفاع مقدس نقشی در بهداشت و درمان داشته‌اند، جمع‌آوری شده است؛ همچنین، متن مجموعه‌ای از قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی و مصوبات هیئت وزیران در این زمینه گرد هم آمده است. این داده‌ها پایه بسیار خوبی برای پژوهش‌های آینده با هدف رسیدن به تاریخ تحلیلی بهداشت و درمان جنگ عراق با ایران به حساب می‌آیند.

نتیجه‌گیری: مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس اثری مهم درباره پزشکی دفاع مقدس است. داده‌های جمع‌آوری شده در حجمی بیش از ۱۵۰۰ صفحه، می‌تواند به عنوان منبع مطالعات تحلیلی آینده در زمینه پزشکی دفاع مقدس به ویژه در قالب پایان‌نامه کارشناسی ارشد به حساب می‌آید.

کلیدواژه‌ها: طب رزمی، طب نظامی، دفاع مقدس، جنگ عراق با ایران، تاریخ‌نگاری.

* نویسنده مسئول: فرید قاسملو

آدرس: گروه حکمت- طب سنتی و پزشکی در دوران تمدن اسلام و ایران، فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران.

ایمیل: ghassemloo@gmail.com

مقدمه

خوشبختانه در سه سال گذشته به طور دائم شاهد انتشار کتاب‌های مهمی درباره تاریخ‌نگاری بهداشت و درمان دستگاه‌های نظامی و درمانی کشورمان هستیم. به نظر می‌رسد کوششی که از چندین سال پیش برای مستندسازی گوشه‌های مختلف ایثار و فعالیت‌های دست اندرکاران بهداشت و درمان در طول هشت سال جنگ عراق با ایران آغاز شده بود؛ اکنون، آرام آرام در حال به بار نشستن است و اینک، داده‌های بسیار خوب و معتبری در این زمینه در حال انتشار است. یک رخداد فرخنده دیگر در این زمینه، تنوع موضوعی این آثار مقدس (به ترتیب انتشار: تاریخ شفاهی دفاع مقدس، روایت نصرالله فتحیان: بهداری رزمی؛ به کوشش علی اصغر ملا، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، تهران، ۱۴۰۲ خورشیدی؛ تاریخ شفاهی دفاع مقدس، روایت دکتر علی مهرابی توانا: بهداشت جنگ، به کوشش محمدرضا باقری، همانجا، ۱۴۰۳ خورشیدی) و در زمینه تاریخ‌نگاری نهادها و سازمان‌های دست‌اندرکار (برای نمونه: قطره‌های زندگی بخش: نقش سازمان انتقال خون در دفاع مقدس، به کوشش مدینه پورمحمد پورناکی و دیگران، نشر سرو، تهران ۱۴۰۲ خورشیدی). بر این اساس کمابیش داده‌های مختلفی درباره تاریخ‌نگاری بهداشت و درمان دفاع مقدس در دسترس است. همچنین، کوشش‌های مختلفی نیز برای تدوین ساختارهای دقیقی از کل فرآیند بهداشت و درمان در طول دفاع مقدس صورت گرفته است (۱).

پیش از این (۲) کوشیده‌ام گزارشی از گوشه‌ای از دغدغه‌های رسیدن به طرح آرمانی تاریخ تحلیلی بهداشت و درمان جنگ عراق با ایران را به دست دهم. در آن نوشته به‌ویژه کوشیدم نشان دهم اصطلاح‌شناسی، نظریه‌پردازی و منبع‌شناسی، سه لایه‌ای هستند که می‌توانیم دستاوردهای خود را در آن‌ها دسته‌بندی کرده و آرام آرام، به سمت و سوی این تاریخ‌تحلیلی (که همچون نان شب، برای استفاده از تجربیات بهداشت و درمان دوران دفاع مقدس در زندگی امروزه واجب و لازم است)، حرکت کنیم. تمامی قرائن نشان دهنده آن است که دستکم در لایه سوم (تولید منابع) کوشش‌های خوبی در حال انجام است و لازم است فعالیت‌هایی نیز در لایه‌های اول و دوم (اصطلاح‌شناسی و نظریه‌پردازی) صورت گیرد.

بر این اساس، مقاله حاضر را اختصاص داده‌ام به معرفی (و کمی نیز، نقد و بررسی) یکی از جدیدترین منابع این عرصه، دوره سه جلدی مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس، جلد اول، به روایت دکتر پرویز وزیریان، ۴۷۰ صفحه؛ جلد دوم، مصاحبه‌ها و گفتگوها ۵۳۰ صفحه، جلد سوم، مستندات و قوانین، یادها و خاطره‌ها، ۶۰۰ صفحه؛ هر سه جلد به کوشش پرویز وزیریان و زینب یزدانی، تهران، نشر هادی مشکات نور، ۱۴۰۳ خورشیدی.

روش‌ها

کتاب مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس، آنگونه که از

مقدمه ناظر طرح بر آن به دست می‌آید، یک طرح پژوهشی بوده‌است که از سوی نهادها و مؤسسه‌های مختلف؛ از جمله صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران در سال ۱۳۹۵ خورشیدی حمایت شده و کتاب سه جلدی حاضر، نتیجه آن طرح پژوهشی بوده‌است. پدیدآور اصلی کتاب، مرحوم پرویز وزیریان در آغاز دوران دفاع مقدس مدیرعامل بهداری استان خوزستان بوده و بر این اساس بیش از هر کس دیگر فراز و فرود و مسائل و مشکلات و دغدغه‌های یکی از موقعیت‌های جغرافیایی مهم دفاع مقدس (خوزستان) را به چشم دیده است. فردی که بیش از همه مدیران دست‌اندرکار دفاع مقدس در آغازین روزهای جنگ عراق با ایران، ماهیت جنگ از منظر بهداشت و درمان را درک کرده است.

این رخداد نکته مهمی در فرایند "تحلیل تاریخی" تاریخ بهداشت و درمان دفاع مقدس به حساب می‌آید. چرا که یکی از نزدیک‌ترین دست‌اندرکاران مدیریت بهداشت و درمان کشور در روزهای آغازین جنگ عراق با ایران، کسی که در رده مدیران این عرصه بوده‌است، دیده‌ها و کوشش‌های خود را به رشته تحریر درآورده است. این نگاه مدیریتی روشن‌کننده بسیاری از دستاوردها، فعالیت‌ها و کوشش دست‌اندرکاران بهداشت و درمان کشور در خوزستان روزهای جنگ است و البته، بیان‌کننده دغدغه‌هایی که کمتر افرادی (در رده‌های پایین‌تر) در آن زمان و مکان مورد توجه خود داشته‌اند.

با تکیه بر روش تحلیل تاریخی، این مقاله نگاه اصلی خود را متوجه آن بخش از کتاب مدیریت بهداشت و درمان دفاع مقدس نموده که توصیف‌کننده نقش پرویز وزیریان در مقام مدیریت بهداشت و درمان خوزستان در دوران جنگ عراق با ایران است.

جلد یکم کتاب مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس در چهارده بخش، راوی و بیان‌کننده دستاوردهای وزیریان در مقام مدیر بهداری استان خوزستان (بخش‌های دوم تا پنجم، به جز بخش اول کتاب، شامل کلیاتی درباره جنگ) می‌باشد. در بخش‌های ششم تا چهاردهم، این نقش سازمان‌ها، وزارت‌خانه‌ها و نهادهای دست‌اندرکار بهداشت و درمان در جنگ است که توصیف شده‌اند. بر این اساس، به ترتیب نقش وزارت بهداری وقت، هلال احمر و یگان‌های بهداری رزمی ارتش و سپاه روایت شده‌است. به جز این، موضوع‌هایی چون مهاجرت، ارتقاء، توسعه و بازسازی مراکز درمانی، آموزش پزشکی، مشارکت‌های مردمی و نقاط قوت و چالش موضوع بهداشت و درمان نیز در کتاب روایت شده‌است.

ناظر به احاطه کامل راوی (دکتر پرویز وزیریان) به موضوع، نکات مهمی درباره بهداشت و درمان دوران جنگ در این بخش‌ها از جلد نخست کتاب گردآمده است. نکاتی که علاوه بر نقش آن‌ها برای رسیدن به تاریخ تحلیلی بهداشت و درمان جنگ عراق با ایران، حاوی داده‌های بسیار مهم تاریخ نیز هست. داده‌هایی که لازم است برای استفاده از تاریخ، در مدیریت امروز و فردا، بر روی آن‌ها درنگ بیشتری شود، از جمله:

گزینه‌های مهم و تأثیرگذار برای یک مدیر (۳)، تاریخ‌نگاری

این گفته‌ها حقایق و داده‌های بسیار مهم و البته خواندنی درباره جبهه‌های جنگ و مجروحان و مصدومان آن مناطق دیده می‌شود. جلد سوم کتاب نیز از سه بخش تقریباً ناهمگون تشکیل شده است. ابتدا مجموعه یادداشت‌هایی کوتاه و بلند از مجموعه به نسبت وسیعی از افراد گوناگون که هر کدام در طول جنگ عراق با ایران در صحنه‌های نبرد و مناطق پیرامون آن حضور داشته‌اند و شاهد راوی صحنه‌های تأثیرگذار، مهم و خواندنی از درمان و بهداشت مناطق جنگی هستند. بخش دوم، حاوی متن یا بخشی از متن ۹۳ فقره قانون مصوب مجلس شورای اسلامی در طول سالیان جنگ که هرگونه ارتباطی با وضع بهداشت و درمان جبهه‌ها، مناطق جنگی، پشت جبهه‌ها، آموزش دست‌اندرکاران این عرصه‌ها یا حمایت از محرومان، شهدا و خانواده آنان دارد؛ بخش سوم این جلد نیز حاوی تعداد ۷۵ فقره تصویب‌نامه هیئت وزیران کمابیش در موضوع‌های ذکر شده در بالا است.

روی هم رفته باید گفت در جلد‌های مختلف مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس داده‌های گران‌بها و مهمی درباره موضوع مدیریت پزشکی در دوران جنگ طرح شده است. از دیگر سو، نویسنده این سطور مطمئن نیست پدیدآورندگان کتاب مایل بوده‌اند چیزی را در این زمینه از قلم نیندازند؟ آیا هیچ فهرست یا متن راهنمایی برای تهیه بخش‌های مختلف کتاب به‌ویژه در جلد‌های دو و سه کتاب در اختیار بوده است تا موضوع خاصی ناگفته نمانده باشد؟ به عنوان نمونه، آیا در این کتاب، به نقش تمامی سازمان‌ها، مؤسسات و نهادهای دست‌اندرکار بهداشت و درمان خوزستان در دوران جنگ عراق با ایران پرداخته شده است؟

داده‌های طرح شده در کتاب، هم از نظر مطالعات نظری و بحث‌های کلی، و هم از نظر مباحث جزئی و کاملاً حرفه‌ای عرصه بهداشت و درمان دوران جنگ (از جمله از دید مدیران میانی و مدیران کلان حوزه بهداشت و درمان کشور) بسیار مهم و قابل تأمل هستند و از این رو می‌توان گفت گام خوبی برای ترسیم مسائل کلی این عرصه، برای تهیه فهرست اولیه موضوع‌ها و با هدف تولید دانش درباره آن‌ها برای رسیدن به تاریخ تحلیلی بهداشت و درمان جنگ عراق با ایران برداشته شده است.

چاپ و صحافی کتاب کاملاً چشم‌نواز و مناسب است. اما نادرستی کوچکی از میانه‌های جلد یکم کتاب دیده می‌شود و آن این که از بخش دوازدهم (صفحه ۳۶۳ جلد اول) بین صفحات طرح شده در فهرست مطالب کتاب، با صفحه مربوط به آن موضوع در داخل متن چهار صفحه جابه‌جایی دیده می‌شود، به عبارت دیگر، در فهرست اولیه کتاب آمده که بخش دوازدهم از صفحه ۳۵۹ آغاز می‌شود، اما در متن کتاب، این بخش از صفحه ۳۶۳ آغاز شده است. این جابه‌جایی تا انتهای این جلد وجود دارد. اما از دیگر سو، نمایه‌های انتهایی کتاب دچار این به هم ریختگی نیستند. بر این اساس، بر مؤلف این سطور معلوم نشد این جابه‌جایی در فهرست اولیه کتاب چگونه رخ داده، اما مناسب است تدبیری برای رفع آن

تشکیل ستادهای مختلف بهداشتی-درمانی استان از جمله ستاد درمان و ستاد خدمات بهداشتی که از ورای آن نقش این ستادها و مدیریت واحد و هماهنگ برای پیشبرد کارها در آن دیده می‌شود (۴)، فهرستی از بیمارستان‌های خدمت‌دهنده به مجروحان و مصدومان جنگ در استان خوزستان (۵) و توصیف نقش اعجاب‌آور بیمارستان نظام مافی شوش در این دوران (۶)، کوشش برای توجیه فرماندهان نظامی در زمینه مسائل بهداشتی مناطق جنگی (۷)، فهرستی از بیماری‌های شایع در دوران جنگ (۸) و فهرستی از اقدامات کلیدی برای کنترل بیماری‌های واگیردار (۹). در ادامه متن، وزیران بسته به مورد نقش خود را در زمینه مدیریت یا همکاری با مدیران دیگر نهادها و سازمان‌های دست‌اندرکار بهداشت و درمان خوزستان جنگ زده توضیح داده است، از جمله در موضوع مهاجرت و مدیریت بهداشتی و درمان اردوگاه‌های مهاجران جنگی، توسعه مراکز ارائه خدمات و مدیریت بهداشتی درمانی خوزستان در دوران جنگ، آموزش پزشکی و همکاری با جمعیت هلال احمر در این دوران در خوزستان و سراسر کشور.

یکی از بخش‌های مهم کتاب که پا را از توصیف بیرون نهاده و وارد فضای تحلیل نیز می‌شود، بخش دوازدهم کتاب است، که به شرح کوتاهی از چالش‌ها و نقاط قوت مدیریت بهداشت و درمان دوران دفاع مقدس می‌پردازد (۱۰). در این بخش، وزیران رویهم رفته ۱۸ پیشنهاد نیز، برای نگاه به آینده، از منظر پزشکی سابقه سال‌ها حضور در عرصه مدیریت بهداشت و درمان مناطق جنگی را داشته به دست می‌دهد که قابل توجه هستند.

فصل نهمی جلد اول کتاب گزارش تاریخی کوتاهی از فعالیت‌های بهداری رزمی سپاه و ارتش در طول جنگ عراق با ایران است که به‌ویژه از نظر توصیف لایه‌های امداد و انتقال، و نیز سطوح مختلف عملیات امدادی بسیار جالب هستند.

پیش از این، مؤلف این سطور به موضوع مهم لزوم طرح داده‌های کمی و آماری برای روشن سازی کوشش‌هایی از دست آنچه در طول دوران جنگ عراق با ایران در زمینه بهداشت و درمان انجام شده بود اشاره کرده بود (۴)؛ جالب است که این موضوع مورد توجه وزیران بوده است. در جلد اول چند جدول وجود دارد، از جمله تعداد فعالیت‌های صورت گرفته برای شناسایی بیماری‌های مالاریا و بیلارزیوز طی سال‌های جنگ (۱۱)، مجموعه عوامل انسانی مستقر در اردوگاه‌های مهاجران جنگ دست‌اندرکار بهداشت و درمان (۱۲)؛ تعداد مهاجران جنگی و توزیع آن‌ها براساس محل اسکان، جنسیت و سن (۱۳) و جدولی از زمان و تعداد مجروحان تحویلی به ستادهای انتقال مجروحان شهرها (۱۴).

جلد دوم کتاب روی هم رفته شامل گفتگو با ۳۱ نفر از دست‌اندرکاران بهداشت و درمان کشور طی دوران جنگ و در رده‌های مختلف است. از جمله دو تن از وزرای بهداری وقت و چند تن از معاونان ایشان و افرادی در شغل‌ها و موفقیت‌های مختلف اما همگی مرتبط با موضوع بهداشت و درمان جنگ. در لابه‌لای

نتیجه گیری

با انتشار کتاب مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس که به کوشش دکتر پرویز وزیریان و زینب یزدانی پدید آمده است، یک قدم به تاریخ تحلیلی بهداشت و درمان جنگ عراق با ایران نزدیک شده ایم. این کتاب ناظر تجربه مدیریتی پدیدآور آن و مجموعه داده‌های دیگری که در آن جمع‌آوری شده است، از جمله گفتگو با مجموعه به نسبت بزرگی از دست‌اندرکاران بهداشت و درمان جنگ، اثری گرانقدر جامع به حساب می‌آید و باید به دست‌اندرکاران تهیه آن تبریک گفت. به نظر مؤلف این سطور، در این کتاب مجموعه داده‌های بسیار فراوانی درباره بهداشت و درمان دوران جنگ عراق با ایران گردآمده است و مؤلف این مقاله به طور جدی پیشنهاد می‌نماید دوره سه جلدی کتاب متن پایه‌ای برای تعریف یک پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته‌هایی چون تاریخ یا علوم اجتماعی قرار گیرد تا بر اساس این پژوهش، بخشی از روابط علی- معلولی مدیریت بهداشت و درمان دوران جنگ عراق با ایران و فراز و فرودهای آن به صورت منسجم استخراج و تحلیل شده و مورد استفاده نظریه‌پردازان طب زرمی کشور قرار گیرد.

تضاد منافع: بدین وسیله نویسنده تصریح می‌نماید که هیچ‌گونه تضاد منافی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

در چاپ‌های بعدی کتاب اندیشیده شود.

نمایه‌های آخر هر جلد کمابیش با دقت استخراج شده‌اند. اما برای کتابی با این حجم و با این همه داده، به نظر می‌رسد تدوین نمایه‌های فنی و تخصصی بیشتری (در قالب چند نمایه موضوعی اما جدا از هم) لازم بوده است.

با تمام اهمیت کتاب مدیریت بهداشت و درمان در دفاع مقدس برای تاریخ‌نگاری وضع پزشکی دوران جنگ عراق با ایران که کمابیش به تعدادی از آن‌ها اشاره شد، این کتاب از یک مشکل رنج می‌برد و آن نبود یک نگاه جامع و عمیق در سراسر کتاب است. تردیدی ندارم که همه مسائل و داده‌های طرح شده در کتاب، از ویژگی‌های مدیریتی طرح شده در جلد یکم و تأکید بر مشکلاتی که در ماه‌های آغازین جنگ در زمینه پزشکی خوزستان وجود داشته است، تا تمامی قوانین و مصوبه‌های جمع‌آوری شده در جلد سوم از اهمیت بسزایی در تاریخ‌نگاری بهداشت و درمان جنگ عراق با ایران برخوردار هستند. اما هیچ پاسخی در متن کتاب به این پرسش که این همه داده، با این نظم و ترتیب، بر چه اساس و با چه رویکردی گرد آمده‌اند؟ وجود ندارد. جای یک مقدمه مفصل، جامع و مشتمل بر بحث‌های نظری و البته حاوی بعضی داده‌های تاریخی درباره زندگی پدیدآور کتاب (دکتر پرویز وزیریان) در ابتدای جلد یکم کتاب خالی است.

منابع

1. Pourheidari G, Cheraghali A. The structure and role of health care in 8-Years Holy Defense. *Journal of Combat Medicine*. 2020;3(2):38-47. doi:10.30491/JCM.2020.136772
2. Ghassemlou F. Clarifying the Interdisciplinary Aspect of the Historiographical Studies of the Iraq War with Iran Health and Treatment, with the Approach of Criticizing the Four-volume Collection of Defense Health Bibliography. *Journal of Combat Medicine*. 2023;6(1):32-9. doi:10.30491/jcm.2023.190364
3. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 67-68.
4. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 100-130.
5. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 145-171.
6. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 171-175.
7. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 209-210.
8. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 214-240.
9. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 241-242.
10. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 365-374.
11. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 216-217.
12. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 238.
13. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 270-275.
14. Vazirian P, Yazdani Z. Healthcare Management in Holy Defense. Tehran: Meshkat Hadi Noor, Tehran. 2024. Vol. 1. pp. 395-398.